Rapport

2008:13

Marknadskontroll av våningssängar 2007-2008

Konsument verket • KO

Marknadskontroll av våningssängar 2007 - 2008

Rapport 2008:13

© Konsumentverket 2008

Sammanfattning

Konsumentverket har under tiden 2007-11 – 2008-05 genomfört en marknadskontroll av våningssängar. Kontrollen ingår som ett led i verkets tillsynsverksamhet under EUs produktsäkerhetsdirektiv, införlivat i svensk rätt genom produktsäkerhetslagen SFS 2004:451.

Av genomförd genomgång av klartextbeskrivningar av inrapporterade skador i IDB-systemet[1] framgår bland annat följande: Varje år inträffar ca 600 -700 personskador med våningssäng inblandad. Ca 500 – 600 fall av dessa inträffar i åldersgruppen 0 - 14 år. De vanligaste skadetyperna är hjärnskakning och fraktur. Många av skadorna inträffar i samband med att barn, 6 år eller yngre, klättrar upp- eller nerför stegen, leker, hoppar, knuffar etc.

Syftet med projektet var att kontrollera om det finns våningssängar på marknaden som har allvarliga säkerhetsbrister.

Tio sängar inköptes och provades enligt standarden SS-EN 747 för våningssängar hos SP, Sveriges provnings- och forskningsinstitut i Borås.

Resultatet av kontrollen tyder på att många våningssängar på marknaden inte är rimligt säkra. På fem av sängarna (hälften!) lossnade delar av övre sängbotten. En säng kollapsade efter 5 cykler av 10 vid statisk belastning av skyddssidan. Genomgående gäller att produktinformationen är bristfällig. Ingen av sängarna uppfyllde helt standardens krav.

[1] Skaderegistreringen samordnades först i ett europeiskt projekt, EHLASS, European Home and Leisure Accident Surveillance System. Namnet har senare ändrats till IDB, Injury Data Base.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 3
Innehållsförteckning 4
Inledning 5
- Bakgrund 5
  - Erfarenheter från andra länder 6
- Skottland 6
- USA 6
- Kontrollen 2007-2008 8
- Syfte 8
- Frågeställning 8
- Definitioner 8
- Metod och begränsning 9

Bakgrund till standardens krav 9
Genomförande 12
Resultat av provningen 13
Analys 14
Slutsatser 15
Förslag till åtgärder för att minska skador i samband med våningssängar 16
Resultat av handläggning 16
Källförteckning 17

Inledning

Konsumentverket har under november 2007 - maj 2008 genomfört en marknadskontroll av våningssängar. Kontrollen ingår som ett led i verkets tillsynsverksamhet under EUs produktsäkerhetsdirektiv, införlivat i svensk rätt genom produktsäkerhetslagen, SFS 2004:451.

Produktsäkerhetslagen, (PSL) fungerar som stöd för Konsumentverkets tillsyn på produktsäkerhetsområdet i Sverige. PSL har till syfte att förhindra att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. En vara eller en tjänst är säker, om den vid normal eller rimligen förutsebar användning och livslängd inte för med sig någon risk för människors hälsa och säkerhet eller bara en låg risk. Vid bedömningen av om en risk hos en vara skall anses som godtagbar och förenlig med en hög skyddsnivå skall hänsyn särskilt tas till risker som varan kan föra med sig för vissa konsumentgrupper, särskilt barn. Tillverkaren har alltid ansvar för att hans produkter uppfyller tillfredsställande säkerhetskrav.

Om en produkt inte är säker skall näringsidkaren i regel ges tillfälle att frivilligt vidta de åtgärder som är nödvändiga. Om näringsidkaren inte utnyttjar denna möjlighet kan han åläggas att lämna säkerhetsinformation, förbjudas att tillhandahålla varan, åläggas att lämna varningsinformation, åläggas att återkalla varan och även förbjudas att exportera varan.

Bakgrund

Skador vid fall från våningssäng eller hög säng[2] kan bli allvarliga på grund av den höga fallhöjden, hårt underlag och hårda föremål som den som faller eventuellt landar på. Vanliga skadetyper är hjärnskakning och fraktur.

[2] Med hög säng menas en säng med endast en bädd 800 mm över golv eller högre.

Erfarenheter från andra länder

Skottland

En studie har utförts vid Royal Aberdeen Children´s Hospital för att bedöma allvarligheten hos skador orsakade av fall från övre bädden på våningssängar, från låga sängar och från småbarnssängar samt för att klargöra vilken åldersgrupp som är mest utsatt för risk för sådana skador. Sjukhuset är det enda barnsjukhuset i nordöstra Skottland med ett upptagningsområde täckande en halv miljon invånare. Under fem månader registrerades alla barn som besökte sjukhuset med anledning av en skada orsakad av fall från en säng eller våningssäng. 85 barn registrerades. Majoriteten av dem uppgavs ha fallit ur sängen under sömnen. 66 av de drabbade (78 %) var under sex år. Resultatet visar en signifikant ökning av antalet skadade orsakade av fall från säng jämfört med tidigare studier och bekräftar det olämpliga i att låta barn under sex år sova i den övre bädden i en våningssäng.
Injury Prevention 2000:6:291-292

USA

I en studie av data registrerade i systemet National Electronic Injury Surveillance System, NEISS, under perioden 2001 – 2004, studerades alla registrerade fall med barn i åldern 0 – 9 år behandlade för oavsiktliga skador relaterade till våningssängar.

Antalet barn i åldern 0 – 9 år som årligen behandlas på akutmottagningar till följd av fall relaterade till våningssängar uppskattas i studien till 23 000. Av dessa var 14 600 yngre än 6 år. Huvud- och halsregionen var den del av kroppen som var mest utsatt för skada.

I studien dras slutsatsen att strategier behövs för att minska de allvarligaste skadorna och att det i det syftet är angeläget att våningssängar uppfyller krav i gällande standard och att de yngsta barnen inte borde sova eller leka i den övre bädden eller på stegar samt att det är nödvändigt att göra föräldrar och andra vuxna som har tillsyn över barn uppmärksamma på det.

Karin A Mack, Julie Gilchrist, Michael F Ballesteros
Naional Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention, Atlanta, Georgia, USA.

Statistik

Enligt skadestatistik i den svenska delen av IDB[3] inträffade under tiden 1998 - 2001 i storleksordningen ca 600 -700 personskador per år med våningssäng inblandad. Ca 500 – 600 fall av dessa inträffade i åldersgruppen 0 - 14 år. Hjärnskakning utgjorde 19 % av skadorna i åldersgruppen 0 - 14 år och 6 % i gruppen 15 år och äldre. Fraktur utgjorde 18 % av skadorna i gruppen 0 – 14 år och 29 % i gruppen 15 år och äldre.

Enligt samma källa inträffade under 2007 totalt ca 640 olyckor med våningssäng inblandad. Ca 540 gällde barn 0 – 14 år. Både hjärnskakning och fraktur utgjorde i detta material 16 % av skadorna i åldersgruppen 0 – 14 år. I gruppen 15 år och äldre utgjorde hjärnskakning 2,5 % och fraktur 4,5 % av skadorna.

Anmälningar

Konsumentverket har under 2005-2006 fått in anmälningar om våningssängar vars övre sängbotten har lossnat och fallit ner i den undre bädden med personskador som följd.

Tidigare marknadskontroll

Konsumentverket genomförde under hösten 2002 en marknadsinventering av våningssängar och höga sängar. Inventeringen omfattade besök på 20 säljställen slumpvis fördelade över Syd- och Mellansverige med undantag för Stockholmsregionen. Företagen tillskrevs med begäran om provningsprotokoll som visade att sängen uppfyllde kraven i gällande standard eller motsvarande. Företag som inte svarade inom utsatt tid kontaktades per telefon och i vissa fall med ytterligare brev för att få in erforderliga provningsprotokoll och därigenom kunna ta ställning till om sängarna uppfyllde gällande krav eller ej.

För 29 sängar av 34 kunde godtagbart provningsintyg uppvisas. Tre sängar saknade provningsintyg eller hade så gammalt intyg att verket uppmanade företagen att antingen låta testa sängen på nytt eller ta bort den från marknaden. En säng hade mindre avvikelser från standard, vilket företaget fick påpekande om. En annan säng slutligen såldes inte längre när Konsumentverket kontaktade företaget.

Det gick trögt att få in provningsprotokoll. Om verket fick in någon dokumentation alls, var det vanligare med ett certifikat utan några specificerade uppgifter för de olika provningsmomenten.

Kontrollen 2007-2008

Syfte

Syftet med projektet 2007-2008 är att kontrollera om det finns våningssängar på marknaden som har allvarliga säkerhetsbrister. Exempel på allvarliga säkerhetsbrister är konstruktioner som utgör risk för att barn kan falla från våningssängen eller fastna i farliga öppningar samt om övre sängbotten av våningssängen kan falla ner i den undre.

Frågeställning

Är våningssängar på den svenska marknaden rimligt säkra?

Definitioner

Standarden SS-EN 747 Våningssängar och höga sängar gäller alla sängar för privat bruk med en minsta höjd av 800 mm över golvet.

[3]Skaderegistreringen samordnades först i ett europeiskt projekt, EHLASS, European Home and Leisure Accident Surveillance System. Namnet har senare ändrats till IDB, Injury Data Base.

Metod och begränsning

Kontrollen genomfördes genom inköp och provning enligt standard SS-EN 747 Våningssängar och höga sängar. Inventering, inköp och provning utfördes av SP:s personal på uppdrag av Konsumentverket. De påträffade sängarna fotograferades och uppgifter om varje produkt, inköpsställe etc. dokumenterades. En så kallad hög säng med endast en bädd och nio våningssängar med två bäddar, en övre och en undre, kontrollerades.

Provningens omfattning:

- Enligt EN 747 Del 1 avsnitten:
  4.3 Krav på skyddsbrädors höjd, kanter öppningar för ”stege”
  4.4 Öppningar
  5 Bruksanvisning
  6 Märkning

- Enligt EN 747 Del 2 avsnitten:
  5.2 Fackmannamässigt utförande kanter hörn spetsar
  5.3 Öppningar
  5.4.2 Skyddsbrädor
  5.4.3 Sängbotten statisk belastning
  5.4.4 Stötprovning mot sängbotten
  5.4.5 Utmattningsprovning av sängbotten

Bakgrund till standardens krav

Skyddsbräda/skyddssida

Den vanligaste olyckstypen i samband med våningssängar är fall. I synnerhet när någon faller från den övre bädden finns risk för allvarlig skada. Därför finns krav på att den övre bädden ska ha fallskydd, skyddsbräda/skyddssida, på alla fyra sidorna. En öppning får finnas för stege för att lättare ta sig i och ur sängen. Öppningen får endast finnas på en långsida, då en del barn rör sig i huvudets riktning under sömn och därför riskerar att falla ur sängen om stegöppningen är på

kortsidan.
Skyddsbräda/skyddssida ska ha en höjd av 160 mm över madrassen och ska inte gå att ta bort utan hjälp av verktyg. Öppningen ska vara begränsad till minst 30 cm och maximalt 40 cm .

Sängbotten

Att sängbotten är säkert förankrad är särskilt viktigt beträffande den övre bädden. Om hela den övre ribbotten kan falla ner på den undre, medför det förstås en allvarlig risk både för den som ligger i den övre bädden och för den som ligger i den undre. Av en anmälan till Konsumentverket framgår följande: I en familj med två barn sov båda barnen i en våningssäng, det äldre barnet i den övre och det yngre i den undre bädden. Vid ett tillfälle då en vuxen låg hos det äldre barnet och läste saga medan det yngre barnet befann sig i den undre bädden, lossnade den övre sängbotten med pappa och storebror i och landade i den undre bädden. Turligt nog var sängen en så kallad familjesäng med undre sängbotten bredare än den övre, och det yngre barnet i den undre bädden råkade ligga på ytterkanten utanför området där den övre bädden landade…

Hål/öppningar och uppstickande/utskjutande delar

Andra mycket allvarliga olyckor har inträffat genom att barn har strypts då deras kläder har fastnat i en hörnstolpe upptill på sängen. Det har också hänt att barn har fastnat på olyckligt sätt med kroppsdelar i öppningar i sängens konstruktion.
Om skyddsbrädans/skyddssidans förband lossnar kan farliga öppningar och utskjutande delar bildas som barn kan fastna i med sina kroppsdelar eller kläder.
Om ribborna i sängbotten lossnar eller går sönder, kan det bildas farliga öppningar som barn kan fastna i.
Om delar i sängbotten – ribbor eller annan del av metallbotten – släpper, kan det bildas farliga öppningar eller utstående delar som barn kan fastna i med sina kroppsdelar eller sina kläder.

För att förebygga att barn fastnar och skadar sig, har vissa dimensioner på hål/öppningar samt på eventuella uppskjutande delar upptill på den övre sängdelen fastställts i standarden såsom lämpliga/olämpliga.

Fackmannamässigt utförande

Bristande fackmannamässigt utförande av kanter och hörn kan exempelvis innebära risk för rivskador.

Bruksanvisning

Informationskraven i bruksanvisning går alla ut på att förebygga allvarliga olycksfallsskador. Kraven bygger på erfarenheter av inträffade olycksfall eller tillbud. Om exempelvis monteringsanvisning saknas eller är ofullständig kan sängen i fråga komma att bli felaktigt monterad eller använd på ett olämpligt sätt, vilket i sin tur kan medföra risk för bland annat fall med skallskador som följd. Information i bruksanvisning är som regel en sista utväg i skadeförebyggande syfte när en skaderisk inte kan förebyggas genom förbättring av produktens utformning.

Att bruksanvisning ska finnas är krav enligt standarden. Bruksanvisningen ska ges på det officiella språket i landet där produkten säljs. Den ska ha som rubrik *Viktigt – Läs noga – Spara för kommande bruk.*

Bruksanvisningen skall enligt standarden omfatta åtminstone följande information:

a) Monteringsanvisning inklusive en lista över ingående delar och information om vilka verktyg som krävs för att montera ihop sängen.

b) Påpekande om att alla fästanordningar alltid skall vara ordentligt åtdragna och att man ska kontrollera att ingenting lossnar. Exempelvis kan skruvar gänga upp sig under användning och behöva dras åt då och då för att inga farliga öppningar ska bildas.

c) Instruktion om hur och var stegöppningen ska placeras.

d) Uppgift om maximal madrasstjocklek samt upplysning om märkningen som anger maximal madrasshöjd.

e) Rekommenderad madrasstorlek.

f) Påpekande om att våningssängen eller den höga sängen inte bör användas om någon väsentlig del är bruten eller saknas.

g) Information om att den höga sängen eller den övre delen av en våningssäng inte är lämplig för barn under sex år med anledning av risken för fallolyckor.

h) Upplysning om att barn kan riskera att strypas av rep, band, snoddar, selar eller bälten om de hängs på en hög säng eller våningssäng.

i) Varning om att barn kan fastna mellan sängen och väggen. För att undvika risk för allvarlig skada skall avståndet mellan övre skyddssidan och väggen antingen vara mindre än 75 mm eller större än 230 mm.
j) Nummer och årtal på standarden enligt vilken sängen är provad.

Märkning

a) Namn, registrerat handelsnamn eller registrerat varumärke skall klart och varaktigt märkas på sängen. Detta är viktigt för att kunna identifiera en säng om den skulle visa sig farlig.
b) För att förebygga fall till följd av att skyddsbrädan/-sidan inte har tillräcklig höjd över madrassen, finns krav på att information om maximal madrasstjocklek även skall finnas permanent på sängen.
c) Dessutom ska nummer och årtal på standarden som sängen är provad efter finnas märkt på sängen. Detta krav gäller sängar som utges för att överensstämma med standardens krav.

Genomförande

Följande sängar ingick i kontrollen och provades enligt standarden SS-EN 747 Möbler för hemmiljö – Våningssängar och höga sängar:

Sandra	Jysk, Borås	1 999 kr
Interlink	Factory Outlet, Gislaved	
Talgö + Ribbotten 20-364364	Halens/Cellbes, Borås	2 294 kr
Loftsäng "Workstation"	Halens/Cellbes, Borås	1 795 kr
Kalle	Möbelmagasinet, Spånga	1 950 kr
Lisa	Möbelmagasinet, Spånga	2 790 kr
Peter	Sängjätten, Kållered	2 190 kr
Sieve	Asko Möbler, Länna	4 552 kr
Åresängen	Inredarna i Åre, Träknulen AB	
Mörrum	IKEA, Kållered	1 895 kr

Angivna priser inkluderar moms.

Sängarna valdes ut och inköptes av SPs personal. Åresängen säljs inte i öppna handeln, utan byggs upp på plats hos beställaren. Den har levererats i efterhand på uppmaning av Konsumentverket.

Resultat av provningen

Testresultat för varje säng framgår av bilaga.
Två sängar gick sönder vid statisk belastning av **sängbotten**. På den ena lossnade ribborna vid provning uppåt. Ribborna är fastsatta med klammer, endast 3 av ribborna är fastsatta med skruv, dessa klarade provningen. På den andra sängen lossnade fäste i plast vid uppåtriktad kraft. Fästet var avsett att låsa fast sängbotten.
Två sängar klarade inte stötprovning av sängbotten. Den ena fick ett brott på en bottenribba vid första stöten. Den andra fick ett brott vid fjärde stöten.
På en tredje säng kunde provmomentet inte utföras eftersom sängen kollapsade vid tidigare statisk belastning av sängbotten.
På den säng som kollapsade vid statisk belastning av sängbotten kunde inte heller utmattningsprovning av sängbotten utföras. På en annan säng släppte två svetsar vid utmattningsprovningen.

Två sängar gick sönder vid statisk belastning av skyddsbrädan. På den ena lossnade en skruv för sammansättning stege – sängram. Den andra sängen kollapsade efter fem cykler vid provning av skyddsbrädan inåt med 500 N.

Två sängar fick anmärkning på fackmannamässigt utförande. På den ena var en skyddssida sågad efter ytbehandling och en kant vid stege inte fasad. Även den andra sängen fick anmärkning på att en kant vid stege inte var fasad.

Ingen av de testade sängarna uppfyller helt kraven i standarden SS-EN 747.

Endast tre av sängarna uppfyllde samtliga mått- och märkningskrav enligt standarden.
Två sängar hade avvikelser gällande skyddssidans höjd.
Fem sängar saknade eller hade otillräcklig **märkning av maxnivå för madrassen** (en hade märkning i form av en klisterlapp som delvis satt lös).
En säng hade en 15 mm större **stegöppning** än vad standarden anger.
Fyra sängar hade avvikelser från måttkraven gällande **övriga öppningar**. En av dessa hade ett avstånd på 125 mm i stället för max 75, och tre sängar hade öppningar som var något mindre än 60 mm.
Två sängar hade öppningar större än 7 mm i diameter och med större djup än 10 mm. En hade 50 mm breda öppningar i gavlar, och en hade 80 mm breda öppningar mellan ribbor i sängbotten.
Nio sängar av tio hade brister i **bruksanvisningen**. Åtta av dessa saknade information på en eller flera punkter. Fyra fick anmärkning på att informationen var otydlig. Det är vanligt att den **märkning** som skall finnas permanent på sängen saknas.

Analys

Analys av provningsresultatet.
Resultatet tyder på att många våningssängar på marknaden inte motsvarar den säkerhetsnivå som standarden avser och som konsumenter har anledning att förvänta sig.

På fem av sängarna (hälften!) lossnade delar av övre sängbotten. Fastsättning av träribbor med skruv visade sig starkare än med klammer.

Produktinformationen var genomgående bristfällig, vilket kan tolkas som att tillverkare fäster mindre avseende vid den och inte uppfattar den som så viktig. Åtta av de tio sängarna saknade i större eller mindre omfattning den information som standarden anger. Ingen av sängarna uppfyllde helt standardens krav.

Analys av skadestatistik.

Nedanstående uppgifter härrör från IDB Sverige - skador där våningssäng varit inblandad, åren 2001-2007.

Endast tre av de 243 fallolyckorna från våningssäng kunde härledas till brister i sängens konstruktion.

Till varje inrapporterad skada i IDB-systemet finns en kort klartextbeskrivningar över händelsen som ledde till skadan. En granskning av dessa klartextbeskrivningar visar att 103 av 243 skador hade uppkommit i samband med någon aktiv rörelse, exempelvis klättring, gå upp- eller nerför stege, lek, hopp, knuff etc. I 142 av 243 fall var den skadade 6 år eller yngre.

Slutsatser

Verket kan konstatera att det finns brister i konstruktionen som måste åtgärdas för ett antal produkter. Tillverkarna tillskrivs med krav på åtgärder i dessa fall.

Det är även verkets uppfattning att det finns ett stort antal våningssängar runt om i Sverige som inte uppfyller kraven i standarden men som tillhandahålls konsumenter genom att de platsbyggs och finns i stugbyar, vandrarhem och liknande runt om i landet.

Av den statistik som verket tagit del av framgår dock att den vanligaste olycksorsaken inte är förknippad med brister i konstruktionen utan vid användandet av sängen.

För att minska antalet skador är det därför inte tillräckligt att brister i konstruktionen åtgärdas, utan att tillhandahållare och vårdnadshavare görs uppmärksamma på riskerna vid användningen och förstår att särskilt mindre barn löper risk att skada sig om de exempelvis får leka i överbädden. Information om kraven på konstruktion och användning samt risker behöver därför spridas på lämpligt sätt såväl till konsumenter som till tillverkare/leverantörer/möbelhandlare.

Förslag till åtgärder för att minska skador i samband med våningssängar

Information om resultatet av den nu genomförda kontrollen och om resultatet av genomgången av klartextbeskrivningarna i skadestatistiken sprids till
pressen
särskilt specialtidningar såsom Vi föräldrar, Föräldrar och barn
samt till BVC,
Svensk Handel,
Sveriges möbelhandlare,
portalen
Skyddsnätet
Svenska turistföreningen
Tillverkare av våningssängar för stugbyar
Branschförening för ägare av stugbyar
Idrottsföreningar som ordnar lägerverksamhet.

Resultat av handläggning

Ett företag vars sängar visade sig ha allvarliga fel utfäste sig att kontakta kunderna och erbjuda dem att få lämna tillbaka sängarna.

Fyra företag utfäste sig att rätta till de brister som anmärkts på vid provningslaboratoriet SPs test av sängen.

I tre ärenden är handläggningen ännu inte avslutad.

Källförteckning

Konsumentverket PM2004:02 Våningssängar - Marknadskontroll 2003

Bilagor

Provningsrapporter

Konsumentverket
Box 48
651 02 Karlstad

Telefon: 0771-42 33 00
Webbplats: www.konsumentverket.se
E-post: konsumentverket@konsumentverket.se